

Sluttrapport

for

Verjåtunet terapi- og aktivitetshage

(forebygging og rehabilitering)

Prosjektnummer: 2012-3-0207

Søkerorganisasjon:
Nasjonalforeningen for folkehelsen

Prosjektperiode: 2013-2014

Prosjekttema:

Etablering av et uteområde for økt livskvalitet gjennom trivsel, aktivitet, gode opplevelser og sansestimulering.

Prosjektleder:

Finn Hval
Høgåsen 20
2550 Os i Østerdalen
Tlf 91765409
finn.hval@roros.net

Forord

Denne rapporten har til hensikt å gi et samlet bilde av bakgrunn, planlegging, gjennomføring og videreføring av prosjektet.

Prosjektet er gjennomført etter intensjonene både når det gjelder innhold og tidsramme. Vi har likevel valgt å utsette offisiell åpning til tidlig sommer 2015, på et tidspunkt da anlegget vil framstå mer innbydende enn i vinterhalvåret. Likevel er deler av anlegget tatt i bruk.

Prosjektets navn er tungt og vanskelig å benytte i dagligtale. Derfor har vi besluttet å innarbeide navnet "Verjåhagen", uten at det har forandret innhold, mål og intensjoner.

Lokalmiljøet har vist en enestående vilje til å slutte opp om prosjektet, både i form av dugnadsinnsats, gaver og rabatterte fakturaer. I tillegg har det vært inspirerende å få utallige positive reaksjoner fra grupper og enkeltpersoner som har besøkt anlegget i byggefasen. Det viser god lokal forankring.

Det er grunn til å berømme det gode samarbeidet vi har hatt med Os kommunes omsorgstjeneste og tekniske avdeling. Kommunen har ellers gjennom medfinansieringen vist anerkjennelse og sett verdien av prosjektet som et viktig bidrag til kommunens ansvar for god omsorgstjeneste.

Endelig er det grunn til å takke Nasjonalforeningen for folkehelsen både sentralt og på fylkesnivå for all hjelp og støtte, spesielt i utforming av prosjektbeskrivelsen som dannet grunnlag for søknad om midler fra ExtraStiftelsen. Vår takk går også til ExtraStiftelsen som ved sin tildeling på 530.000 kr gjorde det mulig å realisere prosjektet.

Sammendrag

Bakgrunn for prosjektet /målsetting

Frivilligheten i Os ser at det er mange utfordringer i forhold til eldreomsorgen og andre målgrupper. Vi ønsker gjennom dette prosjektet å bidra til økt livskvalitet for utsatte grupper. Mangel på tilpassede uteområder har ført til uønsket passivitet innendørs. Derfor ønsker vi å opprette en "hage" som kan bidra til å skape en arena for utendørs, meningsfylt aktivitet i trygge omgivelser.

Vi vil legge til rette for fysisk aktivitet i stimulerende omgivelser for økt livskvalitet gjennom trivsel, gode opplevelser, gjenkjenning og sansestimulering.

Prosjektgjennomføring/Metode

Det er lagt mye arbeid i planlegging og organisering for av gjennomføring. Anlegget er planlagt tett inntil Verjåhunet sykehjem på godt egnet areal.

Prosjektet vil bli ledet av nedsatt arbeidsutvalg i prosjektgruppa. Gjennomføringen vil bli preget av frivillig innsats på dugnadsbasis, men hovedarbeidene gjøres av innleide entreprenører og håndverkere. Prosjektet støttes av Os kommune praktisk/teknisk og økonomisk.

Resultater og resultatvurdering

Resultatet etter 2-årige prosjektfasen er meget tilfredsstillende. Anlegget vil estetisk framstå som ryddig og innbydende i et fint miljø, lett tilgjengelig og hensiktsmessig. Et ikke-målbart resultat er den oppslutning og oppmerksomhet prosjektet har fått lokalt.

Resultater for den primære målgruppa som er beskrevet i kap 1, er det for tidlig å vurdere. Anlegget blir ikke tatt i bruk for fullt før snøen er borte. Omsorgstjenesten og andre brukere har store forventninger og gleder seg til å ta hagen i bruk.

Oppsummering/konklusjon/videre planer

Anleggsmessig er målene nådd. God organiseringa det viktigste. Viktig også med en prosjektleder som hele tiden koordinerer, tilrettelegger, inspirerer og har økonomikontroll. Har overføringsverdi til andre, liknende prosjekter. Vi er åpne for å dele erfaringer. Jevnlige evalueringer som grunnlag for justeringer og videreutvikling. Drift og vedlikehold er viktig. Frivilligheten v/Os Helselag og kommunen har allerede inngått avtale om framtidig drift og vedlikehold. Nærmere beskrivelse av rutiner er under arbeid.

Kap 1. Bakgrunn for prosjektet /Målsetting

Os er en typisk fjellkommune lengst nord i Hedmark. Som i mange andre bygder viser den demografiske utviklingen at andel eldre og hjelpetrequende er økende. Tida med flere generasjoner på gårdene i bofellesskap er sterkt redusert. Det har sammenheng med den betydelige strukturendringen i landbruket som også har skjedd i Os. Mange unge flytter ut. I sum ser vi et økende antall eldre som mister sitt sosiale nettverk som fører til ensomhet, og flere får behov for hjelp, støtte og stimulering.

Typisk trekk ved situasjonen er også at antall eldre som rammes av demenssykdom øker. Dette betyr store utfordringer, først og fremst for de som rammes og deres pårørende, men også for det offentlige hjelpeapparatet og frivilligheten.

Verjåtunets innvendige fasiliteter er gode og hensiktsmessige, men de utvendige arealer er ikke tilpasset beboernes behov for aktivitet og stimulering, noe som også bekreftes i gjennomført brukerundersøkelse.

I umiddelbar nærhet av Verjåtunet ligger omsorgsboliger, avlastningsenhet og aldersboliger som også mangler stimulerende uteområder for trivsel gjennom aktivitet og gode opplevelser.

Det var på vegne av frivilligheten at eldrerådet i kommunen og Nasjonalforeningen Os Helselag i samråd med kommunens ledelse, omsorgstjenesten og pårørende tok initiativ til å starte arbeidet med å etablere et tilpasset uteområde i tilknytning til det kommunale sykehjemmet Verjåtunet.

Hovedmålsettingen i prosjektet var å bidra til økt livskvalitet for utsatte grupper. Vi har sett at mangel på tilpassede uteområder fører til uønsket passivitet innendørs. Vi er også kjent med at brukerundersøkelser har vist det. Derfor ønsket vi å opprette en "hage" som kan bidra til å skape en arena for utendørs, meningsfylt aktivitet i trygge omgivelser.

Vi ville legge stor vekt på at prosjektet skal føre til bedre kontakt mellom målgruppene og frivilligheten. Slik sett kan hagen bli en sosial møteplass som virker inkluderende for målgruppene, samtidig som frivilligheten også kan oppnå nærhet og engasjement.

Prosjektet vil bidra til at viktige krav/elementer i Demensplan 2015 oppfylles og vil totalt utgjøre en verdifull kvalitetsheving på helse- og omsorgstjenesten. Os kommune ved rådmannen og teknisk leder er, i tillegg til omsorgsleder, involvert og har uttrykt anerkjennelse for initiativet som er tatt.

I prosjektbeskrivelsen er målsettingen formulert slik:

- Legge til rette for å øke den enkeltes livskvalitet ved å bidra til gjenkjenning, opplevelser, sansestimulering og trivsel.
- Gi muligheter for fysisk aktivitet i frisk luft i stimulerende og trygge omgivelser.
- Skape en sosial møteplass for medmenneskelig kontakt og kommunikasjon.
- Skape en arena for å forebygge og motvirke ensomhet, kjedsomhet og hjelpeløshet.
- Det er et mål at frivillige lag og foreninger i tiden framover skal få et eierforhold til skissert prosjekt og engasjere seg i bruk og vedlikehold av dette.

- Vi ønsker å øke det frivillige engasjementet for mennesker rammet av demens og for andre mennesker med ulike typer funksjonshemming, samt bearbeide tabuer til utsatte grupper mennesker i Os kommune.
 - Påvirke til større forståelse for uteaktivitet i helsetjenesten og til større samhandling mellom helsetjeneste og frivillig sektor.
- Prosjektets målgrupper er definert slik:
 - Beboere på Verjåtunet
 - Beboere ved Rytrøa omsorgsboliger for funksjonshemmede personer med heldøgns hjelpebehov
 - Beboere og brukere av tilliggende avlastningsbolig for barn og unge med kroniske sykdommer og funksjonsnedsettelse.
 - Hjemmeboende omsorgstrengende/demente på avlastning.
 - Pårørende i deres kontakt med beboere ved besøk.
 - Frivillige besøksvenner for omsorgstrengende.
 - Frivilligsentralen som bidragsyter til bedre omsorg gjennom tilrettelegging og deltagelse i ulike aktiviteter.
 - Ansatte i helse- og omsorgstjenesten i deres yrkesutøvelse.
 - Brukere som har behov for tilrettelagt styrke- og balansetrening under veiledning av fysioterapeut.

Målsettingen har vi sammenfattet i prosjektets tema:

**Etablering av et uteområde for økt livskvalitet gjennom
trivsel, aktivitet, gode opplevelser og sansestimulering.**

Ved prosjektperiodens slutt ser vi ingen grunn til endre målsettingen, men klimatiske forhold vil naturlig nok være bestemmende for graden av utnytting av utearealet. Full utnytting får vi bare i den snøfrie delen av året.

Den opprinnelige finansieringsplanen er fulgt. Prosjektet har imidlertid mottatt gaver på til sammen 30.000 kr fra lag og foreninger som har ønsket å støtte "en god sak". Prosjektet er dermed finansiert slik:

ExtraStiftelsen	530.000 kr	(opprinnelig)
Os kommune	500.000 kr	(opprinnelig)
Gaver	30.000 kr	(tillegg)
<u>Kreditrenter</u>	<u>1.230 kr</u>	<u>(tillegg)</u>
Sum	1.061.230 kr	

Noen installasjoner i anlegget er blitt rimeligere enn forutsatt i kostnadsoverslaget, mens andre er blitt noe dyrere. Restaurering av sommerfjøsset falt rimeligere, mens tømmerhuset er blitt noe dyrere. Det har sammenheng med at huset ble noe større enn forutsatt fordi vi klarte ikke å oppspore noe hus med planlagt størrelse til salgs. Dessuten ble ny takkonstruksjon og nye vinduer en relativt kostbar affære. Nødvendig gravearbeid/asfaltering oversteg budsjetterte kostnader noe. Takket være dugnadsinnsats, som kan verdsettes noe høyere enn kostnadsoverslaget, har vi klart å få fullført prosjektet innenfor finansieringsramma, noe vi er stolte over og glade for.

Framdriftsplanen er holdt med et varslet unntak: Asfaltering ble av praktiske årsaker flyttet fra år 1 til år 2.

Ved prosjektets slutt 31.12.2014 stod vi med en rest på 10.857,64 kr. Disse midlene er overført til bundet konto under Os Helselag og skal benyttes til gjenstående beplanting og oppussing til våren. Dette er godkjent av revisor.

Kap 2. Prosjektgjennomføring/Metode

Tidlig høst 2011 inviterte initiativtakerne fra eldrerådet og helselaget representanter fra omsorgstjenesten, pårørende og frivilligsentralen. Disse dannet ei prosjektgruppe som diskuterte rammer og muligheter. Det ble innhentet ideer og erfaringer fra andre institusjoner som hadde gjennomført lignende prosjekter, og prosjektgruppa dannet seg et foreløpig bilde av hvordan det aktuelle prosjektet kunne ta seg ut. Lokalisering av anlegget ga seg sjøl idet sykehjemmet hadde et uteareal som var svært godt egnet.

Det ble bestemt å engasjere kommunegartner Arne Graven til å lage et planutkast med kostnadsoverslag. Etter noen runder ble det besluttet å gå videre med prosjektet. Finansiering var en overordnet utfordring. Det ble besluttet å søke ExtraStiftelsen Helse og Rehabilitering gjennom Nasjonalforeningen for folkehelsen om midler og be kommunen om medfinansiering. Kommunen ga sitt tilsagn, og arbeidet med prosjektbeskrivelse og forberedelser startet.

I mellomtiden deltok prosjektgruppa på personalmøte for ansatte i omsorgstjenesten for orientering om planene. De ansatte stilte seg positive til prosjektet, men var bekymret for at de ansatte fikk til oppgave å holde orden i anlegget. De ble forsikret om at drift og vedlikehold skal utføres av frivilligheten. Et svært viktig prinsipp. Det ble også gjennomført en rekke orienteringsmøter i lag og foreninger.

I vårmånedene 2012 ble prosjektbeskrivelsen fullført med god støtte fra Nasjonalforeningen både på fylkes- og sentralplan, og det var klart for å effektivere søknaden.

Det var med stor glede vi mottok beskjed om positivt svar fra ExtraStiftelsen. Prosjektet kunne gå inn i en ny fase. Denne dreide seg mye om organisering av det praktiske arbeidet og inngåelse av avtaler med tjenesteleverandører, slik at alt var klart når finansene kom på plass på nyåret 2013.

Organisering

Prosjektgruppa valgte tre av medlemmene som arbeidsutvalg. Ett av medlemmene her var prosjektleder som fikk en nøkkelrolle i koordinering og framdrift. Arbeidsutvalget skulle drive prosjektet fram med nødvendig bistand fra prosjektgruppa.

Hele prosjektet skulle realiseres gjennom dugnad og innkjøpte tjenester. Det ble "håndplukket" personer med formell kompetanse/realkompetanse til å ta ansvar for delprosjekter. Disse skulle fungere som arbeids-/dugnadsledere og kunne knytte til seg "medhjelpere" etter behov. De fikk også fullmakt til å gjøre nødvendige innkjøp og bestille tjenester i samråd med prosjektleder. Oppgavene ble fordelt slik:

- Opparbeiding av veier og plasser og annet gravearbeid. Asfaltering.
- Oppsetting av tømmerstue
- Restaurering av sommerfjøs
- Bygging av gapahuk
- Murerarbeid (bålplass med mer)
- Bygging av mjølkerampe. Utendørs benker og bord.
- Bygging av rabatt for krydderplanter.
- Elektriske arbeider
- Oppsetting av gjerder/stakitt og grunder
- Tilsåing, beplanting og oppussing

Denne organiseringa viste seg å fungere godt. Det var likevel helt nødvendig at prosjektleder var aktiv som koordinator, samtalepartner og inspirator.

Planlegger Arne Graven har med jevne mellomrom vært innkalt som rådgiver for detaljløsninger.

Innredning av tømmerstua med "tidsriktige" møbler og utstyr/gjenstander som vekker minner hos den eldre del av målgruppa, gjøres i nært samarbeid med Os bygdekvinnelag. Vi har mottatt mange henvendelser fra privatpersoner som ønsker å gi ting og gjenstander til huset. Vi har også avtale med gardbrukere som ønsker å gi gamle hesteredskaper for utsetting i sommerhalvåret.

I samråd med revisor har prosjektleder ført regnskap og sørget for økonomikontroll underveis i prosjektet.

Prosjektet er i all hovedsak gjennomført i henhold til opprinnelig prosjektplan. Et par mindre elementer er ført inn i prosjektet. Det er bygging av et tradisjonelt steingjerde som sikkerhetsmessig avgrensing mot elvekant og ei "velkomst-tavle" skåret i tre (se vedlegg). Denne plasseres ved inngangen til hagen.

Det er verd å merke seg at prosjektplanen inneholder et kapittel om videreføring. I de kommende år skal innholdet i hagen årlig evalueres med tanke på hensiktsmessige forbedringer og utvikling, basert på brukernes behov. Det arbeideres nå med et system for slik evaluering.

Kap. 3 Resultater og resultatvurdering

Resultatet etter 2-årige prosjektfasen er meget tilfredsstillende. Anlegget vil estetisk framstå som ryddig og innbydende i et fint miljø. Fasilitetene er lett tilgjengelige og hensiktsmessige.

Et ikke-målbart resultatmål er den oppslutning og oppmerksomhet prosjektet har fått. Gjennom flere oppslag i lokalpressen og annen informasjon er prosjektet svært godt kjent, noe som bekreftes av alle interesserte besøkende i prosjektperioden. Mye god informasjon er gitt på denne måte, og vi har inntrykk av at prosjektet er godt forankret i lokalmiljøet, og det lover godt for fortsettelsen.

Når det gjelder resultater for den primære målgruppa som er beskrevet i kap 1, er det naturlig nok for tidlig å vurdere det. Anlegget blir ikke tatt i bruk for fullt før snøen er borte. Men ut fra signaler fra omsorgsleder, ansatte i tjenesten og "oppegående" brukere er forventningene store og de gleder seg til å ta anlegget i bruk.

Kap. 4 Oppsummering/Konklusjon/Videre planer

Vi har anleggsmessig nådd målene vi har satt oss. Vi kan ikke se at vår framgangsmåte for realisering av prosjektet har noen åpenbare svakheter, og vi betrakter hele prosessen som vellykket.

Etter vår mening er organiseringa den viktigste suksessfaktoren. Viktig er også et meget aktivt arbeidsutvalg og en prosjektleder som hele tiden overvåker, koordinerer, tilrettelegger og inspirerer i tillegg til økonomikontroll. Det har vært avgjørende for å få prosjektet i havn. Vi mener dette må kunne ses på som eksemplarisk og ha overføringsverdi til andre, liknende prosjekter. Vi er åpne for å dele erfaringer med andre som måtte være interessert.

Et prosjekt som dette bygger på stor innsats av frivilligheten. Det betyr at en må vise noe fleksibilitet når det gjelder tidspunkt for dugnadsarbeid. Vi har valgt å være rausere i så måte i stedet for å sette rigide krav. Bare romslig tidsfrist er satt. Det har fungert

Som nevnt ovenfor er det lagt opp til jevnlig evalueringer som grunnlag for justeringer og videreutvikling. Behov kan endre seg.

Erfaringer fra andre steder med såkalt sansehage er nokså blandet. De blir på mange steder lite benyttet. Vi har fullt fokus på at det ikke skal skje hos oss. Frivillig besøktjeneste skal bidra.

Drift og vedlikehold er viktig. Frivilligheten v/Os Helselag og Os kommune har allerede inngått avtale om framtidig drift og vedlikehold (se vedlegg). Nærmere beskrivelse av rutiner er under arbeid.

Nasjonalforeningen for folkehelsen og ExtraStiftelsen er profilert i all utadrettet informasjon. Vi ønsker å invitere representanter derfra til vår offisielle åpning til sommeren, men det må vi komme tilbake til.

TAVLE VED INNGANGEN:

VELKOMMEN TIL **VERJÅHAGEN**

**ET OMRÅDE FOR ØKT LIVSKVALITET GJENNOM
AKTIVITET, TRIVSEL, GODE OPPLEVELSER OG
SANSESTIMULERING**

**OPPRETTET 2014 AV FRIVILLIGHETEN I OS
MED STØTTE AV:**

OS KOMMUNE

OS HELSELAG

VERJÅHAGEN

DRIFTS- OG VEDLIKEHOLDS-AVTALE

MELLOM

NASJONALFORENINGEN OS HELSELAG

OG

OS KOMMUNE

Arkiv: H3

Arkivsaksnr.: 11/549

Bakgrunn og begrunnelse for Verjåtunet terapi- og aktivitetshage (Verjåhagen) var ønsket om å etablere et uteområde ved Verjåtunet for økt livskvalitet gjennom trivsel, aktivitet, gode opplevelser og sansestimulering.

Prosjektet er planlagt og gjennomført i regi av ei prosjektgruppe med representanter fra Nasjonalforeningen Os Helselag, Os Eldreråd, ansatte ved Verjåtunet og pårørende med nært samarbeid med teknisk leder i kommunen.

Anlegget vil være et viktig tilskudd til kommunens overordnede ansvar for god omsorgstjeneste.

Prosjektet er finansiert med midler fra ExtraStiftelsen Helse og Rehabilitering, Os kommune og frivillig innsats gjennom dugnader og gaver.

Utdrag av prosjektbeskrivelsen

"Drift og vedlikehold av anlegget skal bygge på samhandling mellom kommune og frivillighet. Det er en klar forutsetning at fagpersonalet ved Verjåtunet ikke skal ha noe praktisk vedlikeholdsansvar for anlegget. Frivilligsentralen, som eies og drives av Nasjonalforeningen Os Helselag, vil stå sentralt i oppfølgingsarbeidet, men avtaler med lag og foreninger skal også inngås. På sikt vil vi arbeide for å opprette en venneforening som tar praktisk ansvar for hagen og bidrar til og støtter ulike aktiviteter og arrangementer i hagen. Det kommunale ansvaret vil begrense seg til bistand fra teknisk sektor gjennom vaktmestertjenesten og bekoste nødvendige innkjøp for drift og vedlikehold".

ANSVARSFORDELING FOR DRIFT OG VEDLIKEHOLD:

1. Os kommune har ansvar for

- a. Plenklipping
- b. Nødvendig snøbrøyting
- c. Innkjøp av nødvendig materiell til vedlikehold
- d. Dekke utgifter for vann og strøm.
- e. Dekke utgifter til ordinære kommunale avgifter og forsikring

2. Nasjonalforeningen Os Helselag har ansvar for

- a. Vedlikehold av uteareal (stell av planter/busker med mer.)
- b. Utføre nødvendig vedlikehold av bygninger
- c. Holde de ulike elementer i hagen i stand
- d. Renhold. Brukere rydder og rengjør etter seg, spesielt på toalett og kjøkken, men helselaget/frivilligsentralen sørger for månedlig, grundigere rengjøring.

Helselaget utarbeider instruks og regler for bruk av anlegget (inne og ute) og sørger for samarbeidsavtaler med frivilligheten for å bistå i praktiske oppgaver, for eksempel skole, hagelag og bygdekvinnelag. Helselaget kan også utføre tjenester for hagen gjennom Os Frivilligsentral. Det kan bli aktuelt å leie ut hagen til ulike sammenkomster/arrangementer mot betaling. Eventuelle inntekter tilfaller omsorgstjenesten og bidrar til dekning av løpende driftsutgifter (jfr. pkt. 1d-e). For å få et velfungerende system rundt bruken og driften av hagen er det nødvendig med tett kontakt mellom partene. Derfor bør det opprettes et kontaktutvalg som jevnlig evaluerer opp mot intensjonene i prosjektbeskrivelsen. Her kan også tiltak for videreutvikling komme opp.

Avtalen utferdiges i to eksemplarer. Partene beholder hver sitt eksemplar.

Os, den _____

Os, den _____

Helge Bjertnæs
Leder,
Nasjonalforeningen Os Helselag

Arne Svendsen
Rådmann,
Os kommune